

Úvodní přednáška z Účetnictví pojišťoven

TÉMA:

Specifika účetnictví pojišťoven,
právní úprava, obecné účetní
zásady, oceňování v účetnictví
pojišťoven, účtová třída 1 –
Investice (úvod)

Úvod

- Komerční pojišťovny účtují v soustavě podvojného účetnictví. Na rozdíl od ostatních podnikatelských subjektů však používají specifické účetní postupy a směrnou účtovou osnovu, kterou smějí používat výhradně pojišťovny.
- Celkově lze říct, že účetnictví pojišťoven je o něco složitější, než účetnictví běžných podnikatelských subjektů.

- **Větší důraz je kladen na analytickou evidenci,**
- **Složitější je sestavování účetních výkazů, neboť pojišťovny musí provádět složitější výpočty, ke kterým nestačí pouze účetní údaje,**
- **Závěrkové účetní výkazy pojišťoven musí být ověřeny auditorem,**
- **Pojišťovny mají povinnost umožnit nahlédnout komukoliv do účetní závěrky a výroční zprávy,**
- **Účetnictví pojišťoven je upraveno jak základními právními normami platnými i pro jiné komerční subjekty, tak některými normami specifickými pouze pro pojišťovny.**

Právní úprava účetnictví pojišťoven

- Účetnictví pojišťoven je upraveno primárně zákonem č. 563/1991 Sb. o účetnictví ve znění jeho pozdějších novel,
- Oproti ostatním podnikatelským subjektům musí respektovat také ustanovení zákona č. 277/2009 Sb. o pojišťovnictví,
- Musí se respektovat ustanovení vyhlášky Ministerstva financí č. 502/2002 Sb, kterou se ustanovuje účtová osnova a postupy účtování pro pojišťovny, a České účetní standardy pro pojišťovny

Právní úprava - pokračování

- Vyhláškou č. 502/2002 Sb. se provádějí některá ustanovení zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, a to pro účetní jednotky, které jsou pojišťovny,
- Vyhláška č. 502/2002 Sb. už byla také novelizována (č. 474/2003 Sb., 546/2004 Sb., 399/2005, 351/2007 Sb., 411/2009 Sb., 421/2010 Sb., 469/2013 Sb., 252/2015 Sb., 443/2017 Sb.),
- Mezinárodní úroveň (IAS 39, IFRS 4, IFRS 9, IFRS 17 – žhavá novinka, dopad na výkazy).
- Nově se připravuje nový zákon o účetnictví – umožnil by vedení účetnictví dle IFRS a dokonce včetně převzetí základu daně z IFRS!

Oblíbené téma – obecné účetní zásady

Účetnictví pojišťoven je stejně jako účetnictví ostatních podnikatelských subjektů založeno na respektování tzv. obecných účetních zásad.

A ty už máte dávno znát!!!

Mezi tyto účetní zásady patří:

- **Nezávislost účetních období** – vyžaduje účtování hospodářských případů do období, se kterým věcně a časově souvisí, a nikoli do období, kdy došlo k pohybu peněžních prostředků. Uplatňování této zásady vede k časovému rozlišování nákladů a výnosů.

- **Vymezení okamžiku realizace** – jde o vymezení okamžiku, ve kterém lze účtovat na účty nákladů a výnosů a na rozvahové účty.
- **Vymezení účetní jednotky** – jako relativně uzavřeného celku, za který se vede účetnictví, sleduje majetek a závazky, předkládají a sestavují účetní výkazy. Účetní jednotkou jsou všechny právnické osoby a fyzické osoby, které provozují podnikatelskou nebo jinou výdělečnou činnost podle zvláštních předpisů, pokud prokazují pro daňové účely své výdaje vynaložené na dosažení, zajištění a udržení příjmů.
- **Zákaz kompenzace** – umožňuje provádět vzájemné vyrovnání položek v rámci účetní závěrky pouze ve specifických případech stanovených zákonem o účetnictví.

- **Nepřetržitost trvání firmy** – předpokládá neomezené trvání firmy. Nemá-li být kontinuita trvání firmy zajištěna, je nutno při sestavování účetních výkazů vycházet především z realizačních cen.
- **Stálost metod** – znamená, že firma nesmí během účetního období měnit způsoby oceňování, postupy odpisování, postupy účtování, uspořádání a obsah položek účetní závěrky a postupy pro provedení konsolidace účetní závěrky.
- **Zásada opatrnosti** – souvisí s reálným oceněním majetku a závazků (majetek a výnosy nesmějí být nadhodnocovány, závazky a náklady naopak podhodnocovány).

- **Zásada objektivit**y – znamená, že účetnictví musí být vedeno úplně, průkazně a správně tak, aby věrně zobrazovalo předmět účetnictví.

- **Historické ceny** – ocenění majetku se v účetnictví provádí k okamžiku jeho pořízení. Budoucí dopad cenových změn, či pokles kupní síly peněz se nebere v úvahu (jistou změnu však přinesla novela zákona o účetnictví, která umožňuje oceňovat určité složky majetku – např. krátkodobé cenné papíry – tzv. reálnou hodnotou).
- **Bilanční kontinuita** – říká, že zahajovací bilance pro dané účetní období musí souhlasit se závěrečnou bilancí minulého účetního období.
- **Zásada materiality** – požaduje, aby účetní výkazy obsahovaly takové kvantitativně vymezené informace, které jsou pro uživatele významné z hlediska jejich rozhodování.

Účtová osnova pro pojišťovny

Pojišťovny využívají specifickou směrnou účtovou osnovu, kterou vymezuje vyhláška č. 502/2002 Sb.

- Účtová osnova pro pojišťovny obsahuje 7 základních účtových tříd:
 - ❖ Účtová třída 1: Investice
 - ❖ Účtová třída 2: Majetek
 - ❖ Účtová třída 3: Pohledávky, závazky a přechodné účty
 - ❖ Účtová třída 4: Účty kapitálu a dlouhodobých závazků
 - ❖ Účtová třída 5: Náklady
 - ❖ Účtová třída 6: Výnosy
 - ❖ Účtová třída 7: Závěrkové účty a podrozvahové účty

Struktura účtové osnovy

- V účtových třídách 1 – 4 jsou soustředěny rozvahové účty (aktivní a pasivní),
- Účtové třídy 5 a 6 zahrnují účty výsledkové,
- Účtová třída 7 obsahuje účty závěrkové, které se používají na konci (a počátku) účetního období při uzavírání (otevírání) účetnictví běžného období a také účty podrozvahové, na nichž se účtuje o specifických účetních případech, které nelze zachytit na účtech rozvahových (např. o pronajatém majetku).

Účtování v pojišťovnách během účetního období a jeho specifika

- ✓ Na počátku účetního období je sestaven účtový rozvrh, do účtového rozvrhu lze v průběhu účetního období účty přidávat, nelze je však odebírat,
- ✓ Následně dochází k otevření rozvahových účtů prostřednictvím podvojného účetního zápisu za použití Počátečního účtu rozvažného,
- ✓ Účetnictví pojišťoven se od účetnictví jiných podnikatelských subjektů liší mnohem větším důrazem na vedení **analytické evidence**.

Analytická evidence

Při vytváření analytické evidence berou pojišťovny v úvahu zejména tato hlediska:

- členění majetku, závazků, nákladů a výnosů podle účelu,
- členění pohledávek a závazků podle jednotlivých dlužníků a věřitelů,
- členění podle časového hlediska,
- členění na tuzemskou a cizí měnu,
- členění podle položek účetní závěrky,
- členění majetku na majetek daný do zástavy nebo majetek, kterým se ručí za závazky, a cenných papírů na cenné papíry v umořovacím řízení,

- o členění nehmotného a hmotného majetku (zejména práv a věcí) včetně majetku v leasingu pro identifikaci stavu a pohybu tohoto majetku,
- o členění daně z přidané hodnoty.

Tím ovšem analytická evidence nekončí!!!

Pojišťovny si dále vedou analytickou evidenci podle svých potřeb, zejména s cílem zajištění kontroly svého hospodaření, snadné identifikace kritických oblastí v jejich podnikání, snadné kontroly solventnosti, likvidity, rentability, atd.

Způsoby oceňování aktiv a pasiv pojišťoven

- Při oceňování svých aktiv a pasiv se komerční pojišťovny řídí zákonem o účetnictví a vyhláškou 502/2002 Sb. Tato vyhláška se často odvolává také na vyhlášku č. 500/2002 Sb.
- Základními typy oceňovacích cen jsou:
 1. Pořizovací cena,
 2. Vlastní náklady,
 3. Reprodukční pořizovací cena,
 4. Nominální hodnota

Tyto možnosti se používají při prvotním oceňování aktiv a pasiv.

Problém přeceňování

- Donedávna beze zbytku platil princip historických cen.
- Ten je v současnosti prolomen. Se zaváděním IAS (resp. IFRS) do české účetní legislativy je nutno stále větší množství majetku a zdrojů jeho krytí přeceňovat.
- Nejčastěji se přeceňuje ke dni účetní závěrky.
- Cílem takového přeceňování je věrnější zachycení skutečné majetkové a finanční situace pojišťovny.
- Přeceňování se řídí zákonem o účetnictví a jeho prováděcími vyhláškami.

A jak se vlastně přeceňuje?

- No, není to žádná sranda 😊

Přeceňování probíhá prostřednictvím:

- a) Reálné hodnoty,
- b) Metody ekvivalence.

Reálnou hodnotou se přeceňují především obchodovatelné cenné papíry a v případě pojišťoven také **technické rezervy**.

Metodou ekvivalence se přeceňují především majetkové CP zakládající podíl v nějaké společnosti.

Mezinárodní úroveň – fair value (časté diskontování....)

Jaké dopady přecenění má?

- Dnes ještě o přeceňování účtovat nebudeme, ale už teď si musíte zapamatovat, že:
 - ◆ V okamžiku přecenění majetku na reálnou hodnotu je často ovlivněn výsledek hospodaření pojišťovny, neboť takové přecenění se účtuje jako výnos (při zvýšení hodnoty majetku, nebo snížení hodnoty pasiv) nebo náklad (při zvýšení hodnoty pasiv, nebo snížení hodnoty aktiv), někdy však je toto přecenění účtováno rozvahově jako kapitálový fond (např. u pozemků a dlouhodobých investic),
 - ◆ Při přeceňování majetku metodou ekvivalence hospodářský výsledek pojišťovny ovlivněn nikdy **není!!!** Takové přecenění se účtuje prostřednictvím rozvahového účtu Oceňovací rozdíly z přecenění majetku.

A co to tedy je reálná hodnota a ekvivalence?

- Reálná hodnota je skutečná hodnota majetku nebo pasiv ke dni přeceňování. V případě obchodovatelných CP se zjistí podle ceny na trhu platné ke dni přeceňování. U některých jiných CP, které se také musí přeceňovat reálnou hodnotou, avšak nelze u nich zjistit cenu na trhu, je nutno provést **odborný** odhad, což platí také u jiných složek investic či technických rezerv.
- Ekvivalence představuje přecenění majetkových CP zakládajících podíl v nějaké společnosti na základě podílu na vlastním kapitálu vlastněné společnosti.

Výpočet ekvivalentní hodnoty

Př. Pojišťovna koupila akcie společnosti Ferda, a.s. Kupní cena činila 100 000 000 Kč, poplatek burze za zprostředkování obchodu činil 2 % z kupní ceny. Tyto majetkové CP založily majetkový podíl pojišťovny ve společnosti Ferda, a.s. ve výši 25 %. Ke dni 31.12. byla struktura pasiv společnosti Ferda, a.s. taková:

Vlastní kapitál:	500 000 000 Kč
Cizí zdroje:	100 000 000 Kč

Oceňte akcie k datu nákupu i k datu účetní závěrky.

Řešení:

- K datu nákupu se ocení akcie pořizovací cenou. Ta činí:

$$PC = 100\,000\,000 \text{ Kč} + 2\,000\,000 \text{ Kč} = 102\,000\,000 \text{ Kč}$$

V této hodnotě se akcie zavedou do účetní evidence.

- K datu účetní závěrky je nutno akcie přecenit metodou ekvivalence. Hodnota akcií k 31.12. se vypočítá takto:
 - ◆ Hodnota VK Ferdy činí 500 000 000 Kč, podíl na ZK pojišťovny je 25 %.
 - ◆ Hodnota akcií po přecenění tedy je:
 - ★ Ekvivalentní hodnota = $500\,000\,000 \text{ Kč} \times 0,25 = 125\,000\,000 \text{ Kč}$.

✚ Účtovat se bude o rozdíl mezi PC a novou hodnotou, tedy 23 000 000 Kč.

✚ Ty ovšem neovlivní VH pojišťovny.

Účtová třída 1: Investice

- V účtové třídě 1 vymezené směrnou účtovou osnovou komerčních pojišťoven se účtuje o majetku pojišťovny, kterým ručí za své závazky (rizika) z pojišťovací a zajišťovací činnosti.
- V této třídě se tedy účtuje o majetku, který byl pořízený ve formě investic prostředků technických rezerv.
- Účtová třída 1 obsahuje účty pro účtování účetních případů investic prostředků technických rezerv.

- Jelikož majetek, jenž je zaúčtován v rámci účtové třídy 1 je kryt z prostředků technických rezerv (tedy takových rezerv, které slouží ke krytí rizik pojišťovny vyplývajících z její pojišťovací, příp. zajišťovací činnosti), musí s tímto majetkem pojišťovna nakládat **velmi opatrně**.
- Pojišťovna je tedy v nakládání s takovým majetkem omezena.

Co tedy do investic patří?

- Účty účtové třídy 1 – Investice zahrnují investice v následujících skupinách:
 - pozemky a stavby (nemovité věci),
 - investice v podnikatelských seskupeních,
 - Jiné investice,
 - depozita při aktivním zajištění,
 - investice v životním pojištění, je-li nositelem investičního rizika pojistník.
- Konkrétní číslo účtové skupině přiřazuje komerční pojišťovna ve svém účtovém rozvrhu.